

Räntederivat

För oss är det viktigt att du har kunskap om de finansiella instrument du är intresserad av. Lika viktigt är det att du förstår riskerna redan innan du genomför en affär. Här kan du läsa mer om räntederivat.

Introduktion

Derivat är komplicerade finansiella instrument och är ett samlingsnamn för bland annat terminer, swappar, optioner och swaptioner. Kännetecknande för derivat är att de är kopplade till händelser eller förutsättningar vid en specifik tidpunkt eller tidsperiod i framtiden.

Derivatets värde baseras på underliggande tillgång (en eller flera räntor) och priset påverkas bland annat av räntenivån, återstående löptid och volatilitet (beskriver hur mycket räntan uppskattas variera under löptiden). Räntederivat används bland annat för att förändra eller skydda räntan på ett lån utan att behöva förändra villkoren på det underliggande lånet. Det finns flera olika typer av räntederivat, nedan redogör vi för de vanligaste varianterna. Räntederivat handlas vanligtvis inte på en börs.

I vissa derivat, bland annat optioner och swaptioner, finns en hävstångseffekt. Det innebär att det relativa värdet vid en investering i en option kan påverkas mer än det relativa värdet av en investering i det underliggande ränteinstrumentet när det underliggande ränteinstrumentets värde stiger eller faller.

Vid affärer i vissa räntederivat krävs att du ställer säkerheter. Säkerhetskravet ändras i takt med att räntan på den underliggande tillgången förändras, vilket gör att du kan behöva ställa mer eller mindre säkerhet.

1. Räntederivat finns i många olika varianter. Vilka påståenden stämmer om räntederivat? (flera svarsalternativ kan vara rätt)

- A) De handlas normalt på en börs.
- B) De kan användas för att förändra eller skydda räntan på ett lån.
- C) De har en eller flera räntor som underliggande tillgång.

Olika typer av Räntederivat

Ränteterminer

En räntetermin är ett avtal mellan två parter som innebär att både köpare och säljare förbinder sig att köpa respektive sälja den underliggande tillgången. Köpet respektive försäljningen sker till en på förhand avtalad ränta med leverans på förfallodagen. Skillnaden i ränta mellan en termin och dagskursen består till största delen av ett räntepåslag som räknas ut fram till terminens slutdag.

Det finns flera olika typer av ränteterminer:

FRA (Forward Rate Agreement) - är en räntetermin avseende en framtida ränta, till exempel tre månaders STIBOR (Stockholm Interbank Offered Rate). FRA betalas som regel på slutdagen.

Forwards - är en termin där betalning sker på slutdagen.

Futures - är en termin där daglig avräkning sker. Futures avseende svenska stats- och bostadsobligationer betalas i regel månatligen med slutbetalning på slutförfallodagen.

För handel i ränteterminer krävs att du har ett limitutrymme. Ibland innebär detta att du som kund behöver ställa säkerheter till banken.

Syftet med en räntetermin är att ändra en räntexponering och säkerställa en viss räntenivå för att på så sätt minska ränterisken. Väljer du att använda ränteterminer i syfte att skapa ökad avkastning innebär det högre risk.

Ränteswappar

Ränteswappar innebär att parterna kommer överens om att byta betalningsströmmar och därmed risker med varandra genom att exempelvis erlagga betalningar till varandra beräknade på fast respektive rörlig ränta.

En swap är alltid ostandardiserad och därmed onoterad och handlas OTC (Over The Counter) utanför marknadsplats.

Syftet med en ränteswap är att ändra en räntexponering och ränteflöden för att på så sätt minska ränterisken. Väljer du att använda ränteswappar i syfte att skapa ökad avkastning innebär det högre risk.

För handel i ränteswappar krävs att du har ett limitutrymme. Ibland innebär detta att du som kund behöver ställa säkerheter till banken.

2. Både swappar och terminer är ett avtal mellan två parter. Vad gäller för dess egenskaper? (flera svarsalternativ kan vara rätt)

- A) En ränteswap innebär ett byte av betalningsströmmar.
- B) Vid en terminsaffär har båda parterna skyldigheter, den ena måste erhålla och den andra måste betala den underliggande räntan på slutdagen.
- C) Du kan behöva ha en limit eller ställa säkerheter vid handel med ränteterminer eller ränteswappar.

Ränteoptioner

En ränteoption är ett avtal mellan två parter och innebär olika rättigheter och skyldigheter. Priset på optionen kallas för premie och betalas av innehavaren av optionen (köparen) till utfärdaren av optionen (säljaren).

En ränteoption ger **innehavaren**:

- Rättighet men inte skyldighet att erhålla (köption) eller betala (säljoption) en underliggande ränta på en i förväg bestämd nivå (lösenränta), vid en i förväg bestämd tidpunkt (slutdag).

En ränteoption ger **utfärdaren**:

- Skyldighet att betala (köption) eller erhålla (säljoption) en underliggande ränta på en i förväg bestämd nivå (lösenränta), vid en i förväg bestämd tidpunkt (slutdag).

Ränteoptioner är normalt av europeisk typ. Det betyder att optioner endast kan lösas på förfallodagen. Optioner av amerikansk typ kan lösas när som helst under hela optionens löptid. Ränteoptioner är sällan av amerikansk typ.

Vid utfärdande av optioner krävs att utställaren har ett limitutrymme. Ibland innebär detta att du som kund behöver ställa säkerheter till banken.

Syftet med en ränteoption är att ha möjligheten att ändra sin räntexponering/ränteflöden i enlighet med ett förutbestämt avtal. Väljer du att använda ränteoptioner i syfte att skapa ökad avkastning innebär det högre risk.

3. **Köparen av en option betalar en premie till den som ställt ut optionen. Vilket av nedan stämmer?** (flera svarsalternativ kan vara rätt)
- A) Ränteoptioner kan vanligtvis lösas när som helst under löptiden.
 - B) En innehavd köption ger rätten men inte skyldigheten att erhålla den underliggande räntan.
 - C) En utfärdad säljoption ger skyldigheten att betala underliggande ränta.

Ränteswaptioner

En ränteswaption ger innehavaren rättighet att ingå en ränteswap med förutbestämda villkor. Det är innehavaren som bestämmer om swaptionen ska nyttjas eller ej. Priset på swaptionen kallas för premie och betalas av köparen av swaptionen (innehavaren) till säljaren av swaptionen (utfärdaren).

En swaption ger **innehavaren**:

- Rättighet men inte skyldighet att betala fast ränta och få rörlig ränta (payer swaption) eller få fast ränta och betala rörlig ränta (receiver swaption). Denna rättighet gäller en i förväg bestämt ränta (lösenränta) vid en i förväg bestämd tidpunkt (slutdag).
- Om faktisk ränta på slutdagen skulle vara lägre (köpt payer swaption), högre (köpt receiver swaption) eller lika med lösenräntan förfaller optionen/swaptionen utan värde och hela premien går förlorad.

Avtalet innebär för **utfärdaren**:

- Skyldighet att betala fast ränta och få rörlig ränta (receiver swaption) eller få fast ränta och betala rörlig ränta (payer swaption) på en i förväg bestämd nivå (lösenränta), vid en i förväg bestämd tidpunkt (slutdag).
- Om räntan på slutdagen skulle vara högre (såld payer swaption) eller lägre (såld receiver swaption) än lösenräntan måste utfärdaren erhålla/betala till innehavaren till lösenräntan.

Syftet med en ränteswaption är att ha möjligheten att ändra ränteexponering/ränteflöde i enlighet med ett förutbestämt avtal. Väljer du att använda en ränteswaption i syfte att skapa ökad avkastning innebär det högre risk.

Strukturerade räntederivat

Ett strukturerat derivat består av en kombination av olika derivat i ett "paket" med en specificerad ränte-/betalningsprofil. Ett strukturerat räntederivat kan sättas ihop så att specifika önskemål tillgodoses exempelvis avseende räntesäkring.

De finansiella egenskaperna och riskerna förknippade med strukturerade derivat är en kombination av de egenskaper och risker som delarna uppvisar. Se följande exempel på strukturerade räntederivat:

Räntetak

Ett avtal som ger köparen rätt att få ersättning om referensräntan, till exempel STIBOR, vid avläsningstillfällena ligger över lösenpriset. Det är vanligt att låntagare med rörligt 3 månaders STIBOR lån köper en serie räntetak för att säkra en högsta räntenivå under hela eller delar av lånets löptid.

Räntekorridor

Ett avtal som innehåller både en köpt option och en såld option. Det är en räntestruktur där låntagaren/köparen betalar STIBOR mellan ett räntetak och ett räntegolv och ger investeraren/säljaren eller utfärdaren avkastningen mellan räntegolvet och räntetaket.

Mixränteswap

Ett avtal mellan två parter om att byta ränteströmmar där den ena parten betalar fast ränta på en del av det nominella beloppet och rörlig ränta på resterande del av beloppet. Den rörliga delen skyddas av ett räntetak, vilket innebär att en ersättning betalas ut om referensräntan ligger högre än den valda lösenräntan (nivån på räntetaket). Samtidigt erhåller samma part rörlig

ränta på hela det nominella beloppet. Motparten får en position som är spegelvänd jämfört med ovan.

Performance swap

Ett avtal mellan två parter om att utbyta ränteströmmar med varandra. Låntagare är vanligtvis köpare av en performance swap. Köparen av en performance swap betalar antingen fast eller rörlig ränta. Vilken ränta som kunden kommer att betala avgörs av om referensräntan (vanligtvis 3 månaders STIBOR) ligger över eller under en viss nivå vid en aktuell ränteperiods början.

Bermudan swap

Ett avtal mellan två parter om att utbyta ränteströmmar med varandra. Låntagare är vanligtvis köpare av en bermudan swap. Köparen av en bermudan swap betalar fast ränta och erhåller rörlig ränta (vanligtvis 3 månaders STIBOR). Som ersättning för detta får köparen betala en rabatterad fast ränta. Säljaren av en bermudan swap, erhåller fast ränta och har rättigheten att under swappens löptid stänga swappen vid flera förutbestämda datum.

Förlängningsbar swap

Ett avtal mellan två parter om att utbyta ränteströmmar med varandra. Låntagare är vanligtvis köpare av en förlängningsbar swap och köparen av en förlängningsbar swap betalar en rabatterad fast ränta och erhåller en rörlig ränta (vanligtvis 3 månaders STIBOR). Säljaren av den förlängningsbara swappen får som motprestation rätten att förlänga swappen till ett i förväg bestämt nytt förfalldatum.

4. **Ett strukturerat räntederivat kan utformas av olika typer av räntederivat. Hur kan en sådan utformning fungera?** (flera svarsalternativ kan vara rätt)

- A) Du kan genom att köpa ett räntetak säkra en högsta räntenivå.
- B) Innehavaren av ett räntetak får ersättning om referensräntan ligger över lösenpriset.
- C) Den som genomför en förlängningsbar swap har rätt att förlänga swappen.

Risk

Begreppet risk innebär i investerings-sammanhang sannolikheten för att det investerade kapitalet kommer att minska i värde. Ett större risktagande medför ofta större möjligheter till en högre avkastning men samtidigt ökar risken att förlora pengar. Risk när det gäller räntederivat skiljer sig en hel del från risk när det gäller investeringsprodukter eftersom räntederivat primärt används för att minska en befintlig risk (ränterisk).

Det finns en risk för att motparten i ett räntederivat inte fullföljer sina åtaganden, vilket kan påverka priset under löptiden. För ränteterminer och ränteswappar är risken i stort sett densamma som för den underliggande tillgången. För rän-teoptioner kan kursrörelserna vara större för optionen än dess underliggande tillgång. Köparen av en option kan maximalt förlora den betalda premien. För den som säljer (ställer ut) en option kan förlusten vara obegränsad.

Risken kan variera mycket kraftigt mellan olika derivat. Derivat kan användas både till att öka eller minska risken. Genom att använda räntederivat kan du minska den risk som ligger i en framtida ränteförändring. Väljer du att använda räntederivat i syfte att skapa en öka avkastning tar du en högre risk.

Du som kund kan vanligtvis ta dig ur den marknadsposition som ett derivatkontrakt innebär. Vill du som kund ta dig ur en position skapad av ett OTC-kontrakt gör du en ny affär med banken, i motsatt riktning till din ursprungssaffär (en spegelvänd affär). På så sätt skapar du en neutral position vilket innebär en position där du varken kan förlora eller tjäna pengar. Kostnaden för att på något av dessa sätt ta dig ur en derivatposition beror på samma faktorer som när du gick ingick kontraktet, det vill säga de är marknadsmässiga och varierar beroende på instrument och marknadsläge.

5. **Med derivat kan du både öka och minska din risk. Vad gäller för risken med räntederivat?** (två svarsalternativ stämmer)

- A) En utställd ränteoption innebär en större risk än en innehavd.
- B) Räntederivat med en optionsdel kan inte ha större kursrörelser än den underliggande tillgången.
- C) Att motparten i ett räntederivat inte kan fullfölja sina åtaganden är en risk.

6. **Vilket av nedan påstående stämmer inte vad gäller risken med räntederivat?**

- A) Priset på en köpoption kan gå ner trots att kursen på tillgången går upp.
- B) Risken vid terminshandel är ungefär lika stor som vid köp av den underliggande tillgången.
- C) Det är bara utvecklingen i den underliggande tillgången som påverkar derivatets pris under löptiden.

7. **Hur jag tänker kring mina kommande affärer**

Affärer i finansiella instrument kan göras av flera anledningar och fylla flera syften och behov:

- Som enskild placering där det är viktigt att det finansiella instrumentets risk överensstämmer med min riskvilja.
- Som en del av mina totala placeringar där hänsyn tas till min samlade ekonomi och den enskilda placeringen kan fylla en funktion trots en högre risk än min riskvilja.
- I syfte att hantera risken på ett specifikt område där det finansiella instrumentet då utgör riskhantering snarare än placering.

- För mig som kund stämmer en eller flera av ovanstående anledningar in på mina affärer. Jag är även medveten om att risken med enskilda instrument kan avvika från min riskvilja, men ändå göra att affärens som helhet är i linje med mina syften och behov.